

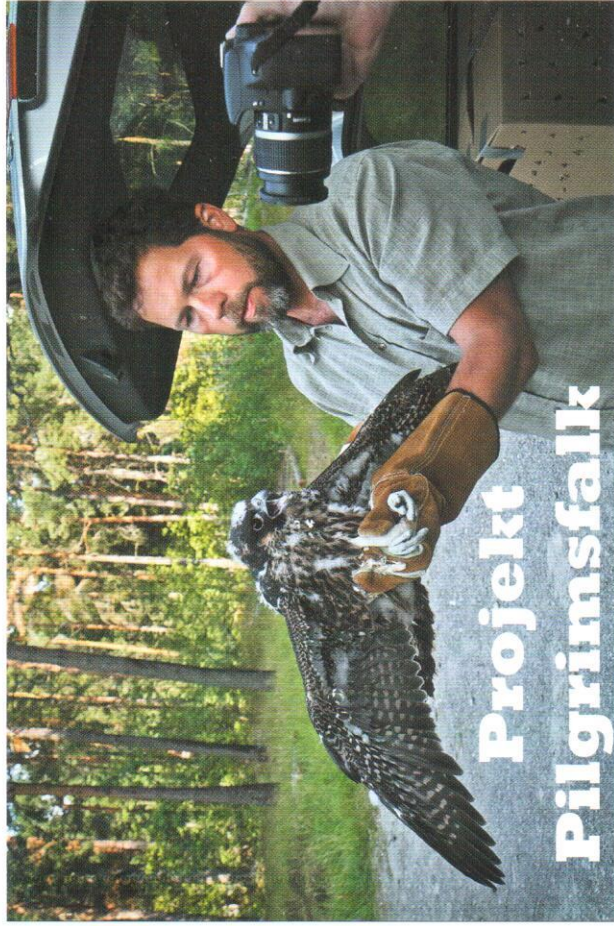

Foto: Alf K Johansson

Text: Daniel Green

Västmanland är tillsammans med Närke och Uppland den sista vita fläcken på pilgrimsfalkens nya Sverigekarta. Det bestämdes sig några fågelvänner i Västerås för att göra något åt. I år sattes de första pilgrimsfalkungarna ut i en hackingbur på ett av stadens vattentorn.

Den 5 augusti kom Dick Liljegen från Nordens Ark med tre pilgrimsfalkungar i papplådor till vattentornet på Skallbereg utanför Västerås. Då stod inte bara 30 volontärer beredda att vakta och mata dem, många av dem hade redan lagt ner en hel del tid och arbete på att bygga en bur åt ungarna där de skulle få tillbringa sina första veckor.

Rena julaften

Falkungarna föds upp på Nordens Ark av sina riktiga föräldrar som är avelsfalkar sedan länge och har varit en del av naturskyddsför- eningens nationella projekt för återinförandet av pilgrimsfalk i Sverige. Vid 35 dagars ålder transporteras de till utsättningsplatsen. Det är enda gången i sitt liv de hanteras av människor, då blir de även ringmärkta med färgringar med alfameriska tecken. Vid ankomsten till

16

Efter 5-6 dagar brukar man öppna hackingburens framsida och ungarna är från den stunden fria att flyga och komma och gå som de vill. Maten lockar dem normalt tillbaka till buren på daglig basis. Den femte dagen – den 10 augusti – var det dags igen så buröppningen sköts efter samråd med Krister Larsson på Nordens Ark upp till påföljande dag. Då hade ett stort uppbåd intresserade tagit sig upp i vattentornets kontrollrum. Vi placerade ut spejare på strategiska platser runtom tornet för att vara beredda att följa händelseförloppet samtidigt som tre personer ljudlöst smög ut på terrassen och öppnade burens front.

Julaften för alla pilgrimsintresserade vuxna och barn när fågelpaketet öppnades. Foto: Daniel Green

Dramatik på taket

Det dröjde en stund innan de lämnade buren men snart satt alla tre på vattentornets yttersta kant och kunde beskådas nedifrån Skallbergs skolans fotbollsplan. Flera lokalboende samlades och fick titta i tubkikarna. De tre ungarna satt ganska nära varandra, när en av dem (den ena hanen) klättrade upp på några kablar som gick lodrätt upp över den yttersta kanten på terrassen. Den glatta ytan och lutningen gjorde att fågeln halkade neråt och flaxade till för att hålla balansen. Det bar sig inte bättre än att han plötsligt flög på riktigt och seglade ut från vattentornets kant, flaxade på så han fick lite höjd, tillräckligt för att höja sig över tornet, flög en runda och försvann sen ur sikte västerut mot Rocklundaskogen. Förtjusningen över ett första lyckat flygförsök byttes snabbt till oro då ungen inte kom tillbaka. Timmarna gick, flera av oss cyklade runt och spanade

17

i Rocklundamrådet, de två syskonen kröp tillbaka in i buren, mörkret föll och den natten tittade vi oroligt många gånger på datorskärmen, men någon falkunge dök aldrig upp. Vi var mer eller mindre beredda på att den här busungen till falk hade dött av en eller annan orsak under sitt första fria dygn i hybris. Döm om vår lättnad och glädje när vi sent på eftermiddagen dagen efter nåddes av rapporten att alla tre falkungarna åter satt på vattentornets tak. Där hölls de sedan regelbundet även om frånvarotiden ökade alltmer i och med att de gjorde längre och längre flygturer.

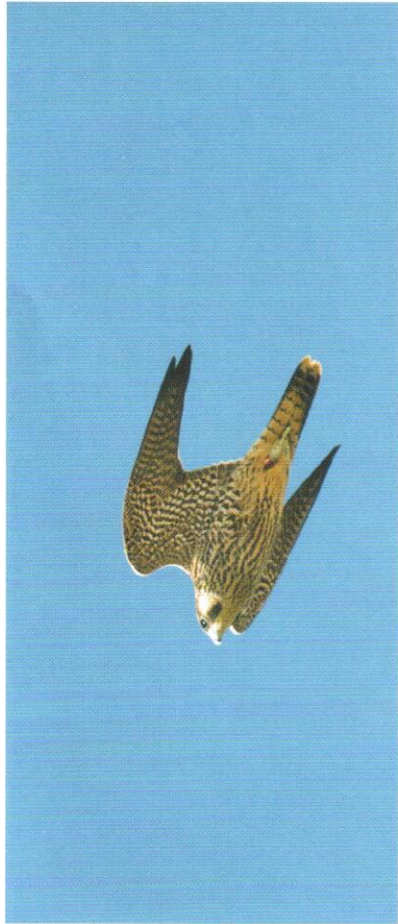
Bytesrester

Länge undrade vi om våra falkar hade börjat jaga själva, det fanns vittnesmål om attacker men inte om några lyckade jakter med byten. När vi hade säsong avslutning och firade med smörgåstårter på vattentornet tittade vi för första gången ut på terrassen. Där låg gott om dun och bytesrester. Vi hittade t.o.m. ett ben från en mås som var ringmärkt. Det visade sig vara en skrattnäs märkt som unge

Ungarna i buren. Matningsröret för kycklingar syns längst in. Foto: Daniel Green

i Gästrikland den 19 juli i år. Falkarna sågs över Västerås city flera gånger när de just börjat flyga, medan det blev svårare att bevisa om unga, färgmärkta pilgrimsfalkar som sågs vid Asköviken och Frövijön kom från vattentornet. Efter början av oktober har inga bekräftade observationer av pilgrimsfalkar vid vattentornet gjorts.

Efter sex dagar öppnades buren och falkarna började flyga redan första dagen. De gav sig ut på allt längre flygturer och sågs nästan bara vid tornet morgon och kväll.

Foto: Erik Hägg

Studiebesök

Ett antal studiebesök lade grunden för projektet i Västmanland. Det hela började egentligen 2004, i och med att VOF:s daglediga från Västerås åkte på studieresa till Nordens Ark och kom i kontakt med uppfödningen av pilgrimsfalk där. Då kom idéerna om att börja med pilgrimsfalksutsättning i Västmanland också.

När undertecknad tog kontakt med Peter Lindberg – koordinator och projektgeneral för projekt pilgrimsfalk – välkomnade han initiativet, men konstaterade att det var kö för att ta emot falkungar och att det viktigaste var att det fanns ett stort lokalt engagemang, bra passande lokal, organisation och bra beredskap för att ta emot falkarna.

Från den dagen tog det fem år tills vi fick våra första falkungar från Nordens Ark. Under den tiden hade vi byggt upp nätverket av aktiva, Dalarna hade slutat sätta ut falkar och vi stod på delad första plats i kön. Örebro och Västerås var 2011 de som fick ta emot arkens pilgrimsfalksugar.

Örebroarna hade vi besökt sommaren 2010 när de fick falkleverans från Nordens Ark till ett berg i Kilsbergskanten. Lennart och Kerstin Urby hade också besökt utsättningsplatsen vid Rättvik och även undertecknad knöt kontakter med falkarbetarna i Dalarna främst vid

Djurmo i Gagnef i samband med ett reportage för tidningen Fågelvännen.

Framtiden

Just nu är de första holkarna under produktion. Planen är att sätta upp holkar till pilgrimsfalk på riktigt höga byggnader, ett koncept som har gett resultat på flera ställen i södra Sverige.

Där häckar pilgrimsfalkar på bl.a. vattentornet i Kristianstad, i Helsingborg, samt på Öresundsbron. Vi för dialog med flera fastighetsägare i Västerås om de kan tänka sig att hårbärgera falkholkar. Det är mycket möjligt att flera städer och platser kan bli del av den här satsningen. Gamla gruvbunkar i Bergslagen kan t.ex. passa utmärkt.

Vi välkomnar flera lokala initiativ som vi gärna samarbetar med. Planer finns även på att tillverka en till hackingbur för att kunna ha beredskap att ta emot fler ungar. Den begränsande faktorn inledningsvis kommer att vara hur många ungar som Nordens Ark föder upp.

Det är redan känt att Naturskyddsforeningen avvecklar det nationella projektet till förmån för andra satsningar som t.ex. projekt vitryggig hackspett. Nordens Ark kommer dock fortsätta låta sina avelsfalkar föda upp ungar så länge de kan. I dagsläget finns ett tiotal avelspar, som dock har ganska hög medelålder.

Mål och vision

Projektets mål är förstås att få tillbaka pilgrimsfalken som häckfågel i Västmanland. Inledningsvis är det mest sannolikt att det sker i urbana miljöer. Den yttersta visionen är att pilgrimsfalken ska återvända till sina ursprungliga, naturliga häckningsmiljöer. De sista pilgrimsfalkarna i Västerås trakten häckade på ön Skarpan i Granfjärden på 1950-talet, men häckningar förekom även i fiskgjusebon vid t.ex. Rörbosjön i Svartådalen och Tinäset vid Nedre Dalälven. För att nå resultat måste vi givetvis arbeta långsiktigt och det kan mycket väl ta tio år innan vi ser något resultat av våra ansträngningar.

Just nu står vattentornet tomt på falkar och man undrar förstås var "våra falkar" befinner sig. I framtiden hoppas vi det ska göras möjligt att ta reda på det genom att förse de falkar som sätts ut med sändare. ■

Tack till sponsorer

Utan beredvilligheten och engagemanget från Mälarenergi, hade vi inte fått ett så utmärkt ställe för falkutsättning som Skallbergets vattentorn visade sig vara. Stort tack också till EKAB (som ställt upp med bevakningskameror) och PEAB (som hjälpt till med material och byggekunnande). Flera företag, däribland Vafab och Lantmännen har visat stort intresse för våra framtida satsningar på holkuppsättning och fler hackingplatser.

Och volontärerna

Cirka trettio personer har deltagit i den schemalagda matning och bevakning som krävs för falkarnas uppväxt. Vill du också bli volontär i falkprojektet så kontakta oss.

Falkarnas favoritplats sedan de börjat flyga var den högsta masten på vattentornet.

Foto: Alf K. Johansson

Följ oss gärna på facebook! Skicka en vänfråga till Daniel Green så anmäler jag dig till vår grupp Projekt Pilgrimsfalk i Västmanland. Det är en sluten grupp men har visat sig vara ett utomordentligt forum för kommunikation. Här lägger deltagarna upp filmer och bilder och nyheter och alla kan kommentera och diskutera och dessutom helt gratis. 95 personer är medlemmar i gruppen för närvarande.

Daniel Green (daniel@birdsafari.se)
Projekt Pilgrimsfalk i Västmanland

Nedifrån fotbollsplanen vid Skallbergsskolan kunde falkungarna ses bra i mörkare då de lämnat buren och satt på räcket eller kanten. Foto: Daniel Green